

2.3. Психологічні особливості емоційної креативності студентської молоді

Для сучасної науки зв'язок між емоціями та креативністю залишається недостатньо зрозумілим. Протягом 1980-1990-х рр. було проведено чимало досліджень, які підтвердили безсумнівний вплив емоцій на креативність. Зокрема, це дані експериментів Е. Айзен, Г. Кауфмана та С. Восбург стосовно зв'язку настрою та креативності; досліді С. Росс, яка виділила основні параметри емоційності, важливі для творчості [Люсин, 2011]; роботи Т. Любарта, які містять пояснення механізмів впливу позитивних і негативних емоцій на креативне мислення. Разом з тим недостатньо вивченим залишається ряд питань, зокрема, які саме адаптивні можливості містить зв'язок емоцій та креативності? Чи однаковий вплив здійснюють емоції на креативність на різних етапах онтогенезу? Чи має місце при цьому стресозахисний потенціал? Особливо актуальними ці питання стають в сучасних умовах, коли з кожним днем з'являється все більше факторів, які загрожують безпеці функціонування людини в різних сферах її життя.

Саме поняття «емоційна креативність» було введено в психологію Дж. Ейверіллом у 1991 р. Цей феномен було охарактеризовано вченим як здатність переживати і виражати нові оригінальні емоції засобом модифікації звичайних, стандартних емоцій відповідно до впливу різних ситуацій (повсякденних або стресових) [Averill, 1999]. По суті, емоційна креативність – це набір відомих всім емоцій та почуттів (таких як сум, гнів, надія, розчарування тощо), які відчуються у комплексі, одночасно, внаслідок чого з'являється глибоке емоційне переживання.

У цілому, всі спроби представити емоційну креативність як наукове поняття багато в чому схожі з варіантами презентації сутності іншого поняття, яке було введено в психологічний тезаурус майже одночасно з емоційною креативністю, – це емоційний інтелект. Кожне з понять викликало труднощі щодо його категоризації: це емоційні явища, особистісні риси або здібності? Як і емоційний інтелект, вчені пояснювали емоційну креативність і як особистісну якість, властивість, і як когнітивну

здібність. Зокрема К. Валуєва вважає емоційну креативність когнітивною здібністю, яка призначена для вирішення задач з емоційним змістом (тобто передбачає розкодування емоційної інформації стосовно розуміння певних життєвих подій) [Валуєва, 2009]. Т. Березіна розглядає емоційну креативність як складову соціальної креативності та визначає це явище як здібність, котра забезпечує емоційну взаємодію між людьми. Р. Терещенко також пояснює емоційну креативність як здібність в її тісному взаємозв'язку з виконанням певної діяльності, проте вважає цей феномен складовою не соціальної, а художньої креативності. Це означає, що емоційна креативність – здібність, необхідна для успішного функціонування суб'єкта у сфері мистецтва. І. Андреева, підтримуючи погляди Дж. Ейверілла, пов'язує емоційну креативність з особистісними характеристиками та вважає, що емоційна креативність забезпечує, перш за все, новизну емоційної реакції на різноманітні події життя [Андреева, 2012]. Таким чином, стосовно визначення сутності емоційної креативності можна умовно виділити два підходи: діяльнісний (емоційна креативність – це, перш за все, здібність, яка сприяє ефективності виконання діяльності) та особистісний (емоційна креативність – це особистісна якість).

Якщо порівнювати емоційну креативність з іншими спорідненими поняттями (зокрема, «емоційний інтелект» та «емоційна обдарованість») то можна виокремити специфічні риси, властиві тільки цьому феномену. По-перше, спільними рисами емоційної креативності та емоційного інтелекту є здатність до накопичення емоцій та до їх зовнішнього вираження, проте у випадку емоційної креативності йдеться не просто про емоції, а про *нові* емоції, тобто про емоційні переживання як комплекс різноманітних, навіть, несумісних емоцій. Емоційний інтелект оперує тільки емоціями та почуттями, які відомі будь-якій людині, тоді як емоційна креативність пов'язана з продукуванням емоційних переживань, що є індивідуальною творчістю особистості. Отже, емоційна креативність є більш високим рівнем переробки емоційної інформації, ніж емоційний інтелект. По-друге, об'єднувальними рисами для емоційної креативності та емоційної обдарованості є

застосування емоційних здібностей та їх розвиток, проте, емоційна обдарованість більшою мірою зумовлена спадковістю, тоді як емоційна креативність є прижиттєвим особистісним утворенням, яке формується під впливом соціальних умов життя та самовиховання.

Стосовно структурних компонентів емоційної креативності у сучасних фахівців також існують різні погляди. Так, автор терміну «емоційна креативність» Дж. Ейверілл виокремлює в структурі емоційної креативності наступні основні складові: новизну, ефективність, автентичність. До того ж вчений чітко розмежовує складові емоційної креативності як особистісного утворення (що передбачає усвідомлення наявності нових емоційних переживань) та складові емоційної креативності як неусвідомлюваної здатності (нові емоційні враження). У складі емоційної креативності як особистісного утворення Дж. Ейверілл виділяє емоційну підготовленість – це розуміння різних емоційних переживань на основі набутого емоційного досвіду; новизну – здатність переживати незвичайні емоції; ефективність – вміння виразно, адекватно виражати нові емоції; автентичність – щире, реальне відображення емоцій, переживань. Емоційна креативність як неусвідомлювана здібність включає до свого складу новизну (нові емоційні враження), ефективність (адекватність нових емоційних переживань) й інтеграцію (продукування емоційних переживань засобом об'єднання різних емоцій та почуттів).

М. Кузнецов та Н. Діомідова вважають, що конкретна структура емоційної креативності визначається її рівнем (високим або низьким) та типом ситуації, з якою вона взаємодіє (повсякденна або стресова). Т. Березіна відзначає, що структура емоційної креативності включає в себе компоненти, аналогічні характеристикам дивергентного мислення Торренса: швидкість (продуктивність) – здатність продукувати певну кількість різних емоційних переживань, гнучкість – здатність переключатися від емоцій одного типу до емоцій іншого типу; оригінальність – здатність переживати нові, нестандартні емоції в повсякденних звичайних ситуаціях; розробленість – здатність детально виражати емоції, які переживаються [Березина, 2012].

З нашої точки зору, структура емоційної креативності містить усвідомлюваний та неусвідомлюваний компоненти, кожний з яких включає в себе певні складові. Відповідно до цього твердження можна виділити два різновиди емоційної креативності – усвідомлену та неусвідомлену. Усвідомлена емоційна креативність характеризується прагненням до щирих і духовних за своїм змістом емоційних переживань, до набуття емоційного досвіду, до адекватного вираження емоційних переживань при взаємодії з іншими людьми. Неусвідомлена емоційна креативність виявляється у здатності до накопичення різних емоційних вражень, вона пов'язана з їх слабкою рефлексивністю, навіть з незрозумілістю.

Аналіз досліджень, пов'язаних з емоційною креативністю дає підстави виділити два основні напрямки вивчення цього феномена: 1) особистісний, спрямований на встановлення зв'язку між емоційною креативністю та особистісними характеристиками; 2) адаптаційний, який передбачає вивчення ролі емоційної креативності в життєдіяльності людини. У межах першого напрямку був установлений значущий зв'язок емоційної креативності з самоефективністю, самооцінкою, самоповагою, доброзичливістю. Дослідження адаптаційного спрямування показали взаємозв'язок емоційної креативності з відкритістю досвіду, співробітництвом з іншими людьми, травматичним досвідом у дитинстві [Андреева, 2012].

Для вивчення ролі емоційної креативності в життєдіяльності студентської молоді, нами протягом 2014-2017 рр. було проведено емпіричне дослідження. Досліджуваними виступали студенти (n=268) Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка I-VI курсів навчання за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота», «Соціологія». Дані розподілу досліджуваних за рівнями сформованості окремих складових усвідомленої емоційної креативності (див. табл. 5) показали, що у студентів найбільш сформованою є здатність до зовнішнього вираження своїх нових емоційних переживань (показник «ефективність»), найменш вираженою виявилася здатність до накопичення емоційного досвіду (показник «підготовленість»).

Таблиця 5

Розподіл досліджуваних за рівнями сформованості окремих складових усвідомленої та неусвідомленої емоційної креативності (у %)

Складові ЕК	Рівні сформованості складових ЕК		
	високий	середній	низький
Усвідомлена ЕК:			
1. Підготовленість	15	40	45
2. Новизна	27	48	25
3. Ефективність	44	40	16
4. Автентичність	10	68	22
Неусвідомлена ЕК:			
1. Новизна	25	74	1
2. Ефективність	19	77	4
3. Інтегративність	21	72	7

Зазначене вище означає, що юнаки добре володіють здатністю демонструвати свої емоційні переживання, проте недостатньо вміло можуть їх рефлексувати. Стосовно щирості своїх емоцій та почуттів – майже всі досліджувані достатньо відкриті перед собою та іншими людьми.

Наведені дані також свідчать про те, що майже у всіх осіб юнацького віку достатньою мірою сформовані всі складові неусвідомленої емоційної креативності, лише у незначного відсотка досліджуваних виявлено низький рівень сформованості цих складових. Це може означати, що у всіх молодих людей наявні нові емоційні враження та їх адекватне сприйняття, але далеко не всі з цих осіб схильні до осмислення та накопичення своїх емоційних переживань.

Результати кластерного аналізу підтвердили зазначене вище. За даними, наведеними у табл. 6, неусвідомлена емоційна креативність сформована у досліджуваних у більшій мірі, ніж усвідомлена.

Таблиця 6

Групи досліджуваних з різними рівнями сформованості усвідомленої та неусвідомленої емоційної креативності (ЕК)

Види ЕК	Групи досліджуваних (у %)		
	високий рівень ЕК	середній рівень ЕК	низький рівень ЕК
Усвідомлена	30	40	30
Неусвідомлена	25	63	12

Дані кореляційного аналізу показали відсутність будь-якого зв'язку між показниками усвідомленої та неусвідомленої емоційної креативності, що дає підстави констатувати незалежність однієї з цих якостей від іншої, тобто здатність набувати нові емоційні враження не пов'язана зі здатністю до їх рефлексії та перетворення на нові емоційні переживання.

У табл. 7 наведено дані, які свідчать про наявність статистично значущих кореляцій усвідомленої креативності та її складових з основними параметрами оцінки креативних здібностей. Обернений характер зв'язку між усвідомленою емоційною креативністю та швидкістю означає, що використання свого емоційного досвіду, в тому числі для ефективного вираження нових емоційних переживань, посилюється при недостатньо сформованій здібності швидко продукувати нові ідеї та думки. Поряд із тим, позитивний характер зв'язку усвідомленої емоційної креативності з іншими характеристиками загальної креативності (гнучкість, оригінальність, розробленість) свідчить про те, що здатність розуміти свої емоційні переживання та адекватно їх виражати, підвищується у випадку розвиненості здібностей винаходити різноманітні способи вирішення задач та детально уявляти і вербалізувати ці способи. Здатність переживати нові емоції підвищується при наявності здібності продукувати оригінальні ідеї при вирішенні задач.

Таблиця 7

Зв'язок усвідомленої та неусвідомленої емоційної креативності з загальною креативністю

Складові ЕК	Характеристики загальної креативності			
	Швидкість	Гнучкість	Оригінальність	Розробленість
<i>Усвідомлена ЕК</i>	-0,434	0,631	0,322	0,361
1. Підготовленість	-0,347	0,367		0,388
2. Новизна			0,467	
3. Ефективність / Автентичність	-0,344	0,393		0,263
<i>Неусвідомлена ЕК</i>			-0,346	-0,516
1. Новизна		-0,257		-0,615
2. Ефективність				
3. Інтегративність			-0,629	

Примітка: наведено значущі кореляції на рівні $p \leq 0,01$.

Отже, усвідомлена емоційна креативність, як здатність до рефлексії нових емоційних переживань, виявилася тісно взаємопов'язаною з розвинутими креативними здібностями.

Наведені дані також свідчать про переважання оберненого зв'язку між неусвідомленою емоційною креативністю та її складовими і показниками загальної креативності. Зокрема з'ясовано, що накопичення нових емоційних вражень пов'язано зі слабкою здібністю деталізувати проблемні завдання та з недостатньо розвинутою здібністю використовувати різноманітні стратегії розв'язування проблемних завдань. Продукування нових емоційних переживань є засобом об'єднання різних емоцій та почуттів і пов'язано з недостатньо сформованою здібністю до оригінальності суджень. Загалом, неусвідомлена емоційна креативність, як здатність до

продукування нових емоційних переживань, не пов'язана з високим рівнем розвитку креативних здібностей.

Отримані дані можна пояснити наступним чином: поява нових емоційних вражень та різноманітних емоційних переживань позбавляють необхідності застосовувати (і таким способом розвивати) свої креативні здібності у вирішенні повсякденних проблемних завдань. Тоді як нестача нових емоційних вражень може стимулювати розвиток загальної креативності. Поряд із тим, постійна рефлексія нових емоційних переживань (тобто їх усвідомлення) також стимулює прагнення до застосування своїх креативних здібностей, зокрема до появи різноманітних та оригінальних суджень з їх детальним аналізом.

Далі нами було проаналізовано результати кореляційного аналізу щодо зв'язку між окремими складовими емоційної креативності та емоційного інтелекту. Було виявлено кореляції між складовою усвідомленої емоційної креативності «підготовленість» та наступними складовими емоційного інтелекту:

1) «міжособистісний емоційний інтелект» ($p \leq 0,01$), що свідчить про те, як набуті знання, обізнаність щодо поняття «емоції», допомагають студентам краще розуміти емоції інших людей, управляти ними;

2) «розуміння чужих емоцій» ($p \leq 0,01$), тобто завдяки накопиченню знань про емоції, людина може без особливих зусиль зрозуміти емоційний стан іншої особи на основі зовнішніх проявів емоцій (міміка, жестикуляція і т.д.) та/або інтуїтивно;

3) «внутрішньоособистісний емоційний інтелект» ($p \leq 0,01$) – це означає, що у сфері розуміння та управління власними емоціями студентам допомагають їх знання, інтерес щодо емоцій, виражене прагнення до набуття знань про оточуючий світ, схильність керуватися в житті своїми принципами, установками, переконаннями;

4) «управління власними емоціями» ($p \leq 0,05$). Вірогідно, що обізнаність в емоціях допомагає підтримувати на достатньому рівні власні бажані емоції, а також тримати під контролем небажані;

5) «управління чужими емоціями» ($p \leq 0,05$). Ці дані засвідчують те, що обізнаність щодо емоцій допомагає молодим людям більше розуміти один одного, а також дає можливість емоційно впливати один на одного.

Складова усвідомленої емоційної креативності «новизна» корелює з такими складовими емоційного інтелекту:

1) «контроль експресії» ($p \leq 0,01$), – це свідчить про те, що нові переживання значно пов'язані з контролем зовнішніх проявів власних емоцій;

2) «внутрішньоособистісний емоційний інтелект» ($p \leq 0,05$). Це означає, що нові емоційні переживання допомагають більш глибокому розумінню й управлінню власними емоціями.

Наступна складова усвідомленої емоційної креативності – «ефективність» також корелює з зазначеними вище складовими емоційного інтелекту:

1) з «контролем експресії» ($p \leq 0,01$). Це засвідчує те, що вміння адекватно, виразно висловлювати емоції сприяє формуванню здатності контролювати зовнішні прояви емоційної експресії;

2) з «внутрішньоособистісним емоційним інтелектом» ($p \leq 0,01$). Отримані дані засвідчують, що адекватність прояву емоцій позитивно відбивається на здатності розуміти власні емоції та управляти ними.

Отже, за результатами аналізу даних кореляцій нами був встановлений зв'язок між окремими складовими усвідомленої емоційної креативності та емоційного інтелекту. Також слід відзначити, що жодна складова емоційного інтелекту не корелює з автентичністю. На наш погляд, це можна пояснити тим, що для формування в осіб юнацького віку здатності розуміти та управляти емоціями щирість щодо власних емоційних переживань є несуттєвою. Такі прояви емоційної креативності, як незвичність емоційних переживань, їх виразність, загалом емоційний досвід, здійснюють значно більший вплив на формування емоційної сфери молоді людини.

За даними, наведеними у табл. 8 спостерігається наявність тісного, і поряд із тим, неоднозначного взаємозв'язку між емоційною креативністю та потребами у спілкуванні й творчому самовираженні.

Таблиця 8

Зв'язок усвідомленої та неусвідомленої емоційної креативності з особистісними потребами

Складові емоційної креативності (ЕК)	Особистісні потреби	
	Потреба у спілкуванні	Потреба у творчості
<i>Усвідомлена ЕК</i>	0,493	-0,414
1. Підготовленість	0,567	-0,446
2. Новизна	-0,394	0,343
3. Ефективність / Автентичність	0,570	-0,501
<i>Неусвідомлена ЕК</i>	-0,238	0,261
1. Новизна	-0,514	0,385
2. Ефективність		
3. Інтегративність		

Примітка: у таблиці наведено значущі кореляції на рівні $p \leq 0,01$.

За даними табл. 8, усвідомлена емоційна креативність пов'язана з вираженою потребою у комунікативній взаємодії з іншими людьми, і поряд із тим, з недостатньо сформованою потребою в реалізації своїх творчих можливостей. Тобто прагнення до соціальної взаємодії сприяє розумінню своїх нових емоційних переживань та більш ефективному їх зовнішньому вираженню. Разом з тим, прагнення творчо виражати себе негативно відбивається на здатності зосереджуватися на нових емоційних переживаннях та утруднює їх адекватне експресивне вираження.

Неусвідомлена емоційна креативність, навпаки, пов'язана з вираженою потребою у творчих досягненнях, проте з недостатнім прагненням до комунікативної взаємодії. Це означає, що набуття нових емоційних вражень стає неактуальним та послаблюється при інтенсивному прагненні до спілкування з іншими людьми, тоді як можливість творчо виразити себе стимулює і творчість в емоційній сфері. Отже, продукування нових емоційних переживань пов'язано з прагненням до творчості, а їх рефлексія – з прагненням до спілкування.

За допомогою кластерного аналізу досліджуваних було розподілено на три групи, що відповідають різним рівням сформованості емоційної креативності: низькому, середньому та високому. Порівняння виділених груп досліджуваних за показниками вибору копінг-стратегій не дало значущих результатів – це означає, що вибір певних копінг-стратегій не залежить від рівня сформованості емоційної креативності.

Поряд із тим, кореляційний аналіз показав наявність зв'язку між складовими емоційної креативності та копінг-стратегіями в кожній окремій групі досліджуваних. На наш погляд, це свідчить про наявність особливостей, пов'язаних із подоланням стресових ситуацій залежно від рівня сформованості емоційної креативності.

У групі досліджуваних з *низьким рівнем емоційної креативності* було встановлено зв'язок між:

1) Складовою усвідомленої емоційної креативності «новизна» та копінг-стратегією «позитивна переоцінка» ($p \leq 0,05$). Цілком природно, що спрямованість на пошук позитивного значення стресової ситуації, сприяє переживанню незвичайних емоцій і в цілому дає можливість подивитися на проблемну ситуацію з іншої сторони.

2) Складовою усвідомленої емоційної креативності «новизна» та копінг-стратегією «пошук соціальної підтримки» ($p \leq 0,05$). Це означає, що здатність до переживання нових, незвичних емоцій спонукає осіб з низьким рівнем емоційної креативності у стресових ситуаціях звертатися за інформаційною, психологічною підтримкою до інших людей. Вірогідно, різноманітність емоційних переживань підсилює сміливість цих осіб щодо взаємодії з іншими людьми.

3) Складовою усвідомленої емоційної креативності «новизна» та копінг-стратегією «побудова плану дій» ($p \leq 0,05$). Це свідчить про те, що прагнення осіб з низькими показниками емоційної креативності переживати незвичайні емоції пов'язане також з активними організаційними діями, спрямованими на виправлення стресової ситуації.

У групі досліджуваних з *середнім рівнем емоційної креативності* було встановлено обернений зв'язок між складовою усвідомленої емоційної креативності «новизна» та

копінг-стратегією «самоконтроль» ($p \leq 0,01$). Виявлений зв'язок засвідчує: чим більше молода людина прагне до незвичайних переживань, тим менше вона буде докладати зусиль, спрямованих на регуляцію, контроль власних емоцій та почуттів, або, навпаки: чим менше будуть контролюватися емоційні переживання, тим більш вірогідним є виникнення саме незвичайних переживань.

У групі досліджуваних з *високим рівнем емоційної креативності* було встановлено обернений зв'язок між:

1) Складовою усвідомленої емоційної креативності «підготовленість» та копінг-стратегією «дистанціювання» ($p \leq 0,01$). Обернений зв'язок між цими показниками свідчить про те, що емоційна обізнаність допомагає особам з високим рівнем емоційної креативності адекватно оцінювати стресову ситуацію, не відокремлюватися від виникаючих проблем, а докладати достатньо зусиль, щоб виправити їх.

2) Складовою усвідомленої емоційної креативності «автентичність» та копінг-стратегією «пошук соціальної підтримки» ($p \leq 0,05$). Виявлений зв'язок означає, що щирість щодо власних емоційних переживань допомагає особам з високим рівнем емоційної креативності самостійно вирішувати стресову ситуацію, не звертаючись за психологічною підтримкою (або іншими видами допомоги) до інших людей.

Отже, кореляційний аналіз даних дослідження показав наявність прямого зв'язку між складовими усвідомленої емоційної креативності та копінг-стратегіями у групі досліджуваних з низьким рівнем сформованості емоційної креативності та наявність оберненого зв'язку між зазначеними вище показниками у групах досліджуваних з середнім та високим рівнями сформованості емоційної креативності. Вірогідно, з підвищенням рівня усвідомленої емоційної креативності зменшується потреба у виборі засобів подолання стресової ситуації певного спектру.

Також, дослідження показало, що для копінг-поведінки осіб з високим рівнем емоційної креативності найбільш вагоме значення мають такі складові емоційної креативності, як «підготовленість» (емоційна обізнаність) та «автентичність» (щирість у вираженні емоцій). Копінг-поведінка осіб з середнім

та низьким рівнями емоційної креативності більшою мірою пов'язана з «новизною» (прагненням до незвичних переживань). Найменше значення для копінгу має «ефективність» (чітке вираження емоцій).

Загалом, отримані дані дозволяють констатувати, що емоційна креативність як здатність до переживання і ефективного вираження нових форм стандартних емоцій може проявлятися в усвідомленому і неусвідомленому аспектах. Усвідомлена емоційна креативність характеризується здатністю до осмислення нових емоційних переживань, їх адекватним вираженням, накопиченням емоційного досвіду в цілому. Неусвідомлена емоційна креативність виявляється у здатності до набуття нових емоційних вражень. В осіб юнацького віку більш вираженою є неусвідомлена емоційна креативність, що, вірогідно, пов'язано з наявністю великої кількості емоційних вражень загалом, і разом з тим з недостатнім прагненням до їх рефлексії. Усвідомлена та неусвідомлена емоційна креативність та їх складові не пов'язані між собою, це незалежні психологічні утворення.

Усвідомлена емоційна креативність студентів тісно пов'язана з їх загальною креативністю, зокрема, характеризується зв'язком з різноманітністю та оригінальністю творчих ідей, їх деталізацією. Неусвідомлена емоційна креативність пов'язана, переважно, зі слабким застосуванням творчого мислення, уникненням можливості детально аналізувати різні варіанти вирішення задач.

Окремі складові усвідомленої емоційної креативності студентів пов'язані з складовими їх емоційного інтелекту, зокрема: «підготовленість» корелює з міжособистісним емоційним інтелектом (розуміння чужих емоцій, управління чужими емоціями) та внутрішньоособистісним емоційним інтелектом (управління власними емоціями); «новизна» та «ефективність» з внутрішньоособистісним емоційним інтелектом (контроль експресії). Тобто здатність переживати та ефективно виражати нові емоції та почуття сприяє підвищенню здатності розуміти та управляти емоціями як власними, так й інших людей у цілому. Поряд із тим, з такою складовою емоційної креативності як «автентичність» не пов'язаний жоден

показник емоційного інтелекту. Це може означати, що щирість щодо власних емоційних переживань несуттєво впливає на загальну здатність до рефлексії емоцій та емоційну саморегуляцію студентів.

Обидва різновиди емоційної креативності студентів тісно пов'язані з їх особистісними потребами, зокрема, усвідомлена емоційна креативність стимулюється реалізацією прагнення до спілкування з іншими людьми, неусвідомлена емоційна креативність активізується у зв'язку з задоволенням прагнення до творчого самовираження в діяльності.

Усвідомлена емоційна креативність осіб юнацького віку характеризується адаптивним потенціалом: складові емоційної креативності сприяють адаптації особистості до негативних наслідків стресової ситуації. У складних ситуаціях стресового характеру особам з високим рівнем емоційної креативності емоційна обізнаність та прагнення щиро виражати свої емоції допомагають не дистанціюватися від проблем, пов'язаних зі стресом, а в осіб з низьким рівнем емоційної креативності здатність переживати нові емоції сприяє позитивній переоцінці та побудові конкретного плану дій при вирішенні проблем.

Перспективним напрямком подальших досліджень може бути вивчення феномена емоційної креативності в інших вікових та професійних групах.

2.4. Соціальні уявлення про сім'ю та шлюб у сучасній молоді

Динамічність – провідна характеристика сучасного життя спільнот і особистості зокрема. Соціальні уявлення (як будь-які потенційно усвідомлені форми переконань, поглядів, знань представників певних соціальних груп) у процесі свого змістового наповнення у часи змін не обов'язково пов'язані з деформацією. Дійсно, уявлення можуть бути охарактеризовані образністю, функціональною компенсаторністю, емоційним забарвленням, оцінюванням, нестійкістю, фрагментарністю, а також здатністю диференціюватися й трансформуватися тощо. Образ уявного об'єкту має певний інформаційний об'єм, а його